

Skaitymas ir rašymas

Įvadas

Gyvenimas nebūtų toks nuostabus, pilnas spalvų ir atradimų, jei nepatirtume stebuklų – dalykų, kurie nustebina ir priverčia nusišypsoti. Pirmiausia turi žinoti, kad pats didžiausias stebuklas *esi tu*. Daugybę paslapčių ir stebuklų patiri ir gyvenime. Kas nejprasta, netikėtai gali pastebėti pačiuose kasdieniškiausiuose dalykuose. Nebūtinai tai, kas yra stebuklinga tau, bus stebuklas kitiems, *svarbiausia*, kad TAU tai – stebuklas.

1

Kūrybinė užduotis

Nupiešk stebuklą ir tame pačiame lape keliais sakiniais, ką norėtum, apie jį parašyk. Žinoma, gali nupiešti ir parašyti apie du ar tris stebuklus. Baigęs galėsi pakabinti juos visus savo kambaryje.

Kad pasisemtum stebuklų patirties ir idėjų, pirmiausia perskaityk rašytojo Gendručio Morkūno apsakymą ir atlik užduotis.

Rekomendacijos mokytojui

Modulio pradžioje pateikiama pagrindinė užduotis, kuria prašoma sieti vaizdą ir tekstą. Ja siekiama skatinti mokinius atidžiai ir smalsiai skaityti, lavinti kūrybinį mąstymą, vaizduotę, ieškoti idėjų tekste ir jas kurti pačiam. Šią užduotį mokiniai turės atlikti padarę visas žemiau pateiktas užduotis. Tai – baigiamasis kūrybinis darbas. Moduliuui rekomenduojama skirti mažiausiai 5 pamokas, kad vaikai turėtų pakankamai laiko užduotims atlikti.

Gendrutis Morkūnas

SEPTYNI TŪKSTANČIAI STEBUKLŲ

Vienoje šalyje gegužės aštuntąją įvyko netikėtas dalykas – kaip iš gausybės rago ėmė piltis stebuklai.

Pabudę visi pamatė, kad saulės šviesa – nejprastos spalvos. Nors visą naktį lijo, išaušo tokios žalsvai auksinės spalvos rytas, jog žmonės, atitraukę langų užuolaidas, kokias dešimt minučių abstulbę turėjo tankiai tankiai mirksėti. Akims išsimirksėjus ir pripratus prie naujosios šviesos, visi kuo skubiau nėrė iš namų – kiekvienam norėjosi pamatyti, kaip ta šviesa atrodo lauke.

O čia buvo daugybė niekada nepatirtų dalykų. Kitaip čiulbėjo paukščiai, neįprastai kvepėjo gėlės, gatvėmis strykčiodamos visomis kryptimis bėgiojo krykščiančios senutės. Vienintelio šalies zoologijos sodo žvėrys ramiai ir solidžiai vaikščiojo po šalies sostinę, tačiau žmonės, autobusų stotelėje sutikę tigrą ar parduotuvėje pamatę žirafą, visai nesijaudino – visi stebuklingai manė, kad taip ir turi būti.

Žmonės sutikdavo seniai matytus draugus, prisimindavo seniai užmirštus telefonų numerius ir eilėraščius, nuklysdavo į seniai lankytas mielas vietas, išgirdavo seniai pamirštas ir graudžias melodijas.

Ne vienas prisiminė ir pirmąją meilę. O kai kas ne tik prisiminė, bet ir vėl įsimylėjo.

Stebuklais labiausiai džiaugėsi vaikai. Juk ne juokas, kai, nusipirkęs nemėgstamų grietininių ledų (nes mėgstamiems šokoladiniams neužteko pinigų), pamatai, kad viena porcija grietininių ledų pavirto penkiomis šokoladinių. Arba parėjęs namo randi knygą, apie kurią svajojai nuo Naujųjų metų. Arba trejus metus tave stumdęs ir kumščiaęs kaimynas nei iš šio, nei iš to duoda riešutų ir pasiūlo kartu palaipioti medžiais.

Deja, gegužės dvidešimtąją stebuklai baigėsi.

Saulė vėl ėmė šviesti kaip švietusi, tulpės ėmė kvepėti tulpėmis, rožės rožėmis, o senutės ėmė vaikščioti taip, kaip, kaip senutės vaikšto visame pasaulyje – tiesiai ir iškilmingai.

Vaikai nusiminė. Jie spėjo taip įprasti prie visokių keistų dalykų, kad net artėjančios vasaros atostogos jiems nebekėlė jokio džiaugsmo. Jie tyliai tikėjosi, kad per atostogas stebuklų bus dar daugiau. Ir še tau – jokio stebuklo nebeliko!

Viena mergaitė stebuklų nenustojo ieškoti ir gegužės dvidešimt pirmąją, ir dvidešimt antrąją, ir kitas dienas. Po pamokų ji vaikščiodavo savo mažo miestelio gatvėmis, žvalgydamasi, ar nepamatys ko nors neįprasto. Atrodė, kad kur nors – po nuvirtusia tvora, miestelio kapinių medžiuose ar skelbimų lentoje – turėtų būti koks nors užsilikęs ir niekieno nepastebėtas stebuklas.

Deja, stebuklų nebebuvo.

Vieną popietę ieškoti stebuklų gatvėse nusibodo, tad mergaitė sėdėjo kambaryje ir žiūrėjo į savo žiurkėną. O žiurkėnas žiūrėjo į mergaitę, kaip visada tikėdamasis, kad gaus visų žiurkėnų skanėsto – ką tik nuskintų pienių.

Žiurkėno kojytės buvo rožinės, mažos ir tokios plonytės, kad peršviečiamos. Atrodė, stagarėlių storio kojytės nuo žiurkėno svorio turėtų nulūžti. Tačiau buvo priešingai –

paleistas iš narvelio, žiurkėnas savo plonyčiais stagarėliais ne tik bėgiodavo, bet ir šokinėdavo nuo kėdžių ir stalo, laipiodavo knygų nugarėlėmis ir užuolaidomis.

Norėdama geriau iširti kojytes, mergaitė jas apžiūrėjo pro didinamąjį stiklą. Nepastebėjo nieko ypatingo. Atidžiai ištyrinėjo stiklo padidintą žiurkėno pilvuką, nugarėlę, ausytes ir akytes.

Nerado nė menkutės užuominos, kodėl žiurkėnas yra toks, koks yra.

Kitą dieną ji žiurkėną nusinešė į mokyklą. Klasės draugai apžiūrėjo kiekvieną žiurkėno kūnelio milimetrą. Buvo įdomu viena – kaip toks menkas padarėlis bėgioja, ėda, sukioja galvelę, o papešus už mikroskopinių nugaros plaukelių – mikroskopiškai čirpteli.

Atsakymo nerado. Klasėje kilo sumaištis – vaikai iki šiol išsiaiškino viską, kas jiems būdavo neaišku: kiek arklio jėgų turi mokyklos sargo šuo, iš ko pagaminti klasės auklėtojos plaukų dažai ir net kokie bus kitos savaitės kontrolinio klausimai.

Išeitį surado vienas berniukas. Jis pasiūlė žiurkėną paskelbti stebuklu. Iš matematikos pamokų vaikai žinojo, kad stebuklą paaiškinti neverta nė bandyti – jais reikia stebėtis, ir tiek.

Siūlymas visiems patiko ir per pertraukas visi mokyklos mokiniai ėjo žiūrėti naujojo stebuklo.

Kitą dieną į klasę kažkas atsinešė katiną. Atidžiai ištyrinėję, vaikai stebuklu paskelbė ir jį – katinas paslaptinai murkė ir galando nagus, o nešamas į mokyklą nepaaiškinaimai keistai priteršė šeimnininko kuprinę.

Po geros savaitės stebuklais tapo devynios žuvelės, du vėžliai, trys kanarėlės, viena jūrų kiaulytė, mokyklos valgyklos kaktusai ir fikusas klasės kampe. Vienas berniukas sukūrė internetinį puslapį, į kurį stebuklus galėjo įrašyti visi. Svarbiausia buvo tikėti, kad tai, ką įrašai, yra stebuklas.

Vėliau interneto puslapyje atsirado visi mokyklos mokytojai ir visų vaikų tėvai, broliai, seserys, kaimynai. Gyvūnų skyrelyje pasirodė ežių, uodų, karvių, gyvačių, o negyvų daiktų sąrašė – akmenų, kalvų, ežerų ir žvaigždžių pavadinimų. Kažkas įrašė matytą apie saulę šviečiantį ratą, kažkas – saulėlydį ir saulėtekį, o kažkas – ir pačią saulę.

Prasidėjus atostogoms, sąrašė stebuklų buvo ne mažiau kaip septyni tūkstančiai.

Ir tik mergaitės, tos pačios, kurios žiurkėnas tapo pirmuoju stebuklu, į stebuklų sąrašą neįrašė niekas. Ji buvo tokia paprasta mergaitė, kad niekam nė nekilo mintis, jog ji stebuklinga.

Tačiau mergaitė dėl to nenusimena. Jos kambaryje, šalia lovos, mėlyname narvelyje bėgioja, miega, šokinėja ir šviežias pienes šlamščia t-i-i-i-kras stebuklas peršviečiamomis kojėlėmis.

Iš knygos „Blusyno pasakojimai“. – 2018,
Niekio rimto, p. 116–119.

2

Užduotys ir klausimai

1. Ką pagalvojai perskaitęs apsakymą? Parašyk keliais sakiniais.

2. Kokių klausimų kilo? Užrašyk bent du.

3. Baik sakinį.

Stebuklai yra fantastiškas dalykas, nes

4. Parašyk 2 dalykus, kurie nebūdingi stebuklui.

5. Įvardyk dvi ypatybes, iš kurių galima spręsti, kad tai – tikrai stebuklas.

Rekomendacijos mokytojui

Antros dalies 1–5 užduotys skirtos teksto visumai suprasti: temos, pagrindinių idėjų, asmeninio santykio su tekstu įvardijimui. Kitaip sakant, tai, kas vaikui asmeniškai svarbu, įdomu, nauja. Tekstas neskaidomas dalimis, siekiant nenurodyti, nediktuoti skaitymo suvokimo krypties, prasminių akcentų. Siūloma atkreipti dėmesį į pagrindinius aspektus ir išsiaiškinti esminius dalykus patiems.

Trečiaja užduotimi siekiama, kad mokinys teksto prasmes sietų su asmenine patirtimi ir įžvalgomis bei apibendrėtų savo supratimą.

Ketvirtoji užduotis taip pat reikalauja sudėtingesnio mąstymo operacijų, nes užduotis formuluojama su neiginiu ir prašoma pateikti lyginimo išvadą.

Penktoji užduotis yra apibendrinamoji – joje prašoma įvardyti objekto požymius. Kad atliktų šią užduotį, vaikai turi abstrahuoti, kategorizuoti ir išskirti svarbiausius, jų nuomone, kriterijus.

Priešingai, detalūs klausimai, skirti atskirų teksto elementų ir jų ryšių supratimui, sutelkia į teksto dalių, pvz., pastraipos, horizontalų skaitymą, siekiant suprasti detales ir jų sąsajas.

Visumos supratimui užduotys skiriasi nuo detalaus teksto skaitymo užduočių tuo, kad tekstas skatomas vertikaliai, išskiriant esminius dalykus.

3

Užduotys

1. O dabar padirbėk su žodžiais. Pasiimk du spalvotus pieštukus ir apsakyme pa-
brauk: 1) nežinomus žodžius ar posakius ir 2) labiausiai patinkančius žodžius, ku-
riuos dažniau norėtum vartoti.
2. Juos išrašyk ir paaiškink.

- 1) **Nežinomi** žodžiai ar posakiai:

2) **Labiausiai patikę** žodžiai ar posakiai:

Rekomendacijos mokytojui

Trečios dalies užduotys skirtos suprasti visus kūrinio žodžius, nes, kad vaikai gebėtų suprasti tekstą ir atlikti detalaus suvokimo užduotis, turi suprasti ne mažiau kaip 95 proc. teksto žodžių reikšmių. Antra labai svarbi priežastis – tai būdas plėsti vaikų žodyną, būtinas jų kalbinei raiškai, kad vaikai džiaugtųsi savo kalba ir ugdytųsi poreikį vartoti vaizdingesnius žodžius, daugiau būdvardžių irrieveiksmių (pvz., 2006 m. 3–4 kl. mokinių kalbos tyrimo duomenimis, pradinukai vartoja savo rašiniuose tik 3 proc. būdvardžių). Žodžių reikšmių aiškinimas raštu ir yra puikus būdas dirbti su teksto žodynu. Šią užduotį vaikai gali atlikti kaip namų darbą, klasėje dirbdami poromis arba individualiai aiškinandamiesi reikšmes el. žodyne.

4

Klausimai ir užduotys

1. Prie kurios pasakojimo vietos turėtų būti ši iliustracija?
Perrašyk iš pasakojimo sakinį, prie kurio tiktų ši nuotrauka. Paaiškink, kodėl būtent prie šio sakinio ji labiausiai tinka.

2. Pratęsk žemiau pateiktą apsakymo pastraipą, pridėdamas savo sakinį, kad jis derėtų pasakojime.

Stebuklais labiausiai džiaugėsi vaikai. Juk ne juokas, kai, nusipirkęs nemėgstamų grietininių ledų (nes mėgstamiems šokoladiniams neužteko pinigų), pamatai, kad viena porcija grietininų ledų pavirto penkiomis šokoladinių. Arba parėjęs namo randi knygą, apie kurią svajojai nuo Naujųjų metų. Arba trejus metus tave stumdęs ir kumščiaavęs kaimynas nei iš šio, nei iš to duoda riešutų ir pasiūlo kartu palaipioti medžiais.

.....

3. Užrašyk, kas šalyje, kai pasipylė stebuklai, buvo stebuklinga.

Šviesa – neįprastos, žalsvai auksinės spalvos;

paukščiai –

gėlės –

senutės –

žvėrys –

suaugę –

vaikai –

4. Kuo skyrėsi suaugusiųjų ir vaikų patiriami stebuklai? Ieškodamas skirtumų, atkreipk dėmesį į pasikartojančius žodžius.
-
-
-

5. Esi skaitęs daug pasakų apie stebuklingus įvykius, daiktus, stebuklingas būtybes. Koks, tavo nuomone, panašumas ir koks skirtumas tarp pasakose ir šiame apsakyme aprašytų stebuklingų dalykų?
-
-
-
-

6. Kaip manai, kodėl mergaitė lauke nepamatė nė vieno stebuklo, o aptiko jį savo kambaryje?

Rekomendacijos mokytojui

Ketvirtos dalies 1–6 klausimai ir užduotys skirti detaliau, giliau suprasti kūrinį: ryšius tarp dalių, sakinų, detales ir jų paskirtį bei sąsajas, kaip raiška perteikiamos prasmės. Be analizės užduočių, įtraukta ir lyginimo užduotis, kūrinį siejant su kontekstu – jau turima patirtimi, įgyta skaitant stebuklines pasakas. Šios dalies užduotimis siekiama ugdyti kūrybinį mąstymą, siūlant vaikams formuluoti savo idėjas, įžvalgas. Šios dalies kūrybinio rašymo užduotys skirtos gilesnei teksto analizei.

5

Užduotys

1. Laisvasis rašymas.

Nesustodamas savo juodraštyje prirašyk 10 eilučių bet kokių žodžių, frazių, kurios tau šauna į galvą.

2. Prisimink ir vienu žodžiu užrašyk, kas tave yra nustebinę, atrodė nepaaiškinama ir stebuklinga (gal koks konkretus daiktas, gyvūnas, žmogus, reiškinyš arba dar kas nors).

Rekomendacijos mokytojui

Penktos dalies pirmą užduotis – laisvasis rašymas, kai vaikai, neatitraukdami rankos, rašo bet kokius į galvą šovusius žodžius ar frazes, duodama tam, kad jie, atlikdami šią užduotį, laisvai ir asociatyviai mąstytų, pasitelktų vaizduotę, patirtus įspūdžius, reikalingus atliekant antrą užduotį.

6

Kūrybinis darbas

Nupiešk stebuklą ir tame pačiame lape keliais sakiniais, ką norėtum, apie jį parašyk. Rašant gali praversti klausimai: Kas yra tas stebuklas? Kas jame stebuklinga? Atmink, kad TAU tai yra stebuklas, visai nesvarbu, ar tai stebuklinga ir kitiems.

Stebuklas

(piešinys ir paaiškinantis trumpas tekstas)

Stebuklų piešiniai su trumpučiu tekstu yra labai vertingas dalykas. Gal nuspręsi juos įrėminęs pasikabinti savo kambaryje? Gal verta jais pasidalinti su draugais arba sudaryti klasės stebuklų knygą? Būdų yra daugybė, svarbu stebuklų neslėpti giliai stalčiuje. Verta, kad jie džiugintų, būtų galima jais gėrėtis ir jausti stebuklingumą.

Rekomendacijos mokytojui

Baigiamasis kūrybinis darbas – sukurti savo stebuklą, įgijus kūrinio idėjų, įspūdžių, įžvalgų, patirties. 2–3 sakinių komentaras tame pačiame lape prie piešinio gali būti bet koks, tegu vaikai rašo tai, kas jiems svarbu, ką nori apie savo stebuklą parašyti.